

JOHAN JA MARIA LAIDONERI MÄLESTUSMÄRGI PARIMA IDEELAHENDUSE VÕISTLUS

Žürii lõpp-protokoll

Toimumisaeg: 12.09.2012

Toimumiskoht: Antiigiäri "Tsunftijänes", Mõisa tee 2

Osalesid: Haldo Oravas, Viimsi Vallavanem
Oliver Alver, Viimsi vald, maa- ja planeerimisameti juhataja, arhitekt
Mihkel Tuür, Eesti Arhitektide Liit, arhitekt
Ulle Grisakov, OÜ Kivisilla, maastikuarhitekt
Aili Vahtrapuu, Eesti Kujurite Ühendus, skulptor
Aime Kuulbusch, Eesti Kujurite Ühendus, skulptor
Silja Konsa, Eesti Muinsuskaitseamet
Grzegorz M. Poznański, Poola Vabariigi suursaadik Eestis
Sławomira Borowska-Peterson, Poola Vabariigi Suursaatkond, kultuurispetsialist
Peep Reisser, Kaitseministeerium, kaitseväeteenistuse osakond, peaspetsialist

Protokollis: Pille Epner, Eesti Arhitektide Liit

Johan ja Maria Laidoneri mälestusmärgi parima ideelahenduse võistlusele saabus tähtajaks, 6. septembriks 2012, 18 võistlustööd.

Žürii eesmärgiks oli leida parim monumentaal-arhitektuuriline ideekavand, mis püstitatakse Johan Laidonerile ja Maria Skarbek-Kruszewska-Laidonerile Viimsi mõisaparki, kus kuni 1940. aastani asus nende kodu.

Žürii hindas ideekavandite puhul:

- 1) vastavust võistlusülesandele, mille kohaselt püstitatakse mälestusmärk abielupaarile, rõhutades inimlikke väärtusi, mehe ja naise vahelist elupõlist ühendust, riigipiire ja klasse ületavat armastust.
- 2) idee kõrget kunstilist ja ideelist esitust
- 3) terviklikku lahendust, mis hõlmaks soovitavalt ka monumendi ümbritseva ala (juurepääsuteed, sillutis, valgustus, jne.), tuues mõisaparki uut elu, rikastaks mõisatelge ning kõnetaks nii autodega sõitvaid inimesi kui ka kergliiklustee kasutajaid.

Sissejuhatavalt tutvustasid Viimsi vallavanem H. Oravas, Poola Vabariigi Suursaadik Eestis G. M. Poznański ja arhitekt O. Alver perekond Laidoneride elusaatust, seotust Viimsi mõisa ning Poola riigiga, samuti Poola-Eesti sõprussuhteid. Mõisapargi ansambliga harmoneeruva ja kohaliku rahvuskangelast inimlikust aspektist näitava mälestusmärgina toodi positiivseks näiteks Jozef Pilsudski monument Varssavi eeslinnas Sulejowekis.

Žürii tutvus nii iseseisvalt kui arutelu käigus kõigi 18 võistlustööga ning selgitas anonüümselt märgusõnade kaudu välja ideekavandite paremusjärjestuse:

I preemia (3500 eurot) ideekavandile märgusõnaga **TAASKOHTUMINE**

II preemia (2500 eurot) ideekavandile märgusõnaga **SILD (nr. 12)**

III preemia (1000 eurot) ideekavandile märgusõnaga **ARMASTUSE METAKEEMIA**
Ergutuspreemia (500 eurot) ideekavandile märgusõnaga **RAAM**
Ergutuspreemia (500 eurot) ideekavandile märgusõnaga **KIIK**

Esikoha töö suhtes soovis eriarvamusele jääda üks žüriiliige, põhjendus välja toodud žürii kommentaarides.

Žürii pidas võistlust kordaläinuks, mida näitas rohke osavõtt.

Kaasaegse skulptuuri seisukohalt oleks žürii soovinud ideekavandites näha Viimsi pargi laiapõhjalisemat lahendust. Oodati Laidoneri temaatika sügavamat ja selgemat lahtimõtestamist läbi kolmemõõtmelise kujundikeele ning laiemat kaasaegsete materjalide kasutamist. "Laidoneri lugu" eeldab ajaloo sügavat tundmist ja metafoori oskuslikku kasutamist. Figuraalsete ideekavandite hulgas oodanuks enam üldistatud ja aktiivsema vormikäsitlusega lahendusi.

Tulemused:

1. Liiga üldised lahendused, vähene süvenemine kujundikeelde, konteksti, ja asukohta.
2. Puudub veel oskus teha selgeid valikuid, puudub oskus seostuda ümbrusega (surnud kujundid, vanad materjalid ja vähene interaktiivsus).

Poola Suursaatkonna esindaja S. Borowska-Peterson kinnitas Poola Suursaatkonna valmidust edasiseks koostööks mälestusmärgi kavandamisel ning rõhutas, et monumendil kasutatavate tekstide (elulooliste detailide ja/või tsitaatide) osas tuleks kindlasti konsulteerida spetsialistidega ja jälgida ka Maria Kruszezwska-Laidoneri nimekuju õigsust.

Žürii kommentaarid premeeritud ideekavanditele:

TAASKOHTUMINE - I PREEMIA

Lihtne, leidlik ja delikaatne lahendus. Silueti aluseks on väga õnnestunult valitud, mille stiil ja hoiak iseloomustavad väga täpselt Laidoneride ajastut. See kujund toob teatava ajastuvaimu parki kohale. Valgustatud silueti varjude liikumine lisab mängulisust. Kuju elavusele ja valgusevarju mängimisele aitaks kaasa silueti sisekülje modelleerimine, mis lisaks ka muidu puuduvat käsitöö hõngu, "kunstniku puudutust". Teose ažuursus töötab väga mitmekihiliselt - ta ei varja vaadet mõisale, muudab teose interaktiivseks (sellest saab läbi astuda) ning ühtlasi seob abielupaari visuaalselt koha ja pargiga kokku - see koht on nende sees. Ta ei sulge mõisatelge, mille pikendamine on arutamisel, vaid jätab teljele lõputu jätkuvõimaluse, kuni mereni. Eriarvamus: Sellises laadis läbiviidud töid kohtab ka mujal maailmas. Siluettfoto on esitatud ainult eest vaadeldavana. Kujundit ei pruugi lähedalt hästi hoomata, nõuab vaatlemisel distantsi. Edasi tuleks töötada valguslahendusega.

SILD (nr. 12) - II PREEMIA

Sild on lihtne ja töötav sümbol, (kestvus, ühendus) olles interaktiivne element annab ta pargile funktsionaalse maastikuelemendina lisaväärtust. Idee on vormistatud kvaliteetselt, delikaatselt ja nappide vahenditega, kuid vajaks veel mingit lisakihistust, mõttelist tasandit (tekst nt.), mis seoks seda paremini Laidoneridega ja tooks sisse inimliku nüansi.

ARMASTUSE METAKEEMIA - III PREEMIA

Spiraal kujundina on meeldiv ja pilkupüüdev, sellest loeb välja positiivset pürgimust ja armastuse sümbolikat. Tugev geomeetiline kujund on efektne ja meelde jääv. Lastevanematele seostub aga objekt päevasel ajal mänguväljakuga, tekitades mõtte - kuidas lapsi eemal hoida? Võib-olla peakski tööd selles võtmes edasi arendama ja interaktiivsust

lisama? Reaalsuses jääb objekt mälestusmärgina veidi irdseks mõttevõrgatuseks ja ei seostu piisavalt Laidoneri pere ja nende eluga. Helendav valgussammas pargis on hea mõte, kuid antud lahenduse puhul pole selge, kuidas täpselt on valgusressurssi kasutatud. Ebaselgeks jääb ka infotahvliite paigutus. Ülepingutatud sisemine struktuur, vajaks lihtsustamist ja selgemat loogikat. Samas sobib valgusobjekt hästi parki läbiva telje lõpetusena.

KIIK - ERGUTUSPREEMIA

Maastikuliselt huvitav ja jõuline idee, mis oskab ära kasutada mõisaparki ja rõhutab selle telge. Idee on lahendatud nappide vahenditega - kontsentreeritud ühele mõttele ja loobutud kõigest üleliigsest. Kiik on lisahüve ja ilus sümbol. Tugeva üldidee kõrval on detailid jäänud läbitöötamata - koos paratamatult kaasnevate piiretega kaob õhuline üldmulje, tekivad probleemid pealesaamise ja mahatulemisega. Puudub sidusus ülemise ja alumise osa vahel ning jääb arusaamatuks, kuhu jõutakse teekonna tipus. Tänapäeval avaneb rõdult ja kiigelt vaade tiheda liiklusega neljarealisele autoteele. Sisuline seos Laidoneridega võiks olla tugevam, nt. seostades betoonplaatidest teekonna biograafiliste daatumitega.

RAAM - ERGUTUSPREEMIA

Idee on loetav ja mõistetav, kunstniku "käejälge" on parasjagu ja ranget arhitektoonikat. Professionaalselt modelleeritud skulptuur, aga raamistuse tõttu jätab staatilise mulje. Kunstiliselt heal tasemel, kuid asub vale koha peal. Skulptuur sulgeb mõisatelje ja peahoone vaadeldavuse. Vajaks teistsugust välja, kus saaks kogu tähelepanu endale.

*****

Žürii kommentaarid premeerimata ideekavanditele:

ELUTEE

Žüriile meeldis ideekavandi julgus leida mälestusmärgile alternatiivne asukoht. Miks mitte siduda skulptuurid mõisahoonet kui Laidoneride kodukohaga. Samas ei täida lahendus võistluse üht eesmärki rikastada mõisatelje uute kasutustega, mis tooks elu ka mõisapargi kaugemasse külge. Idee on hea, kuid teostus pole terviklik - kujudel puudub side nii ümbruse kui üksteisega, liiga palju elemente koos, erinev omavaheline mastaap figuuride puhul ei ole veenev. Häirib ka mundri kasutamine kodusituatsiooni kujutamisel. Kirjavahetuse kasutamine on ideena hea, kuid kirja paigutamine põrandale "tallamiseks" ei ole funktsionaalne ega sobilik.

GEOL

Puine ja igav lahendus, nõrk materjalikäsitus. Modelleeringu professionaalsus tekitab kahtlusi. Skulptuurid ei suhestu ümbrusega ega ka omavahel. Vaikse mõtiskluse õhkkonda, mida kujud väljendavad, ei toeta kõrvalasuv neljarealine maantee.

IGAVEST

Huvitav mõte kompositsioonina, monumendina raskepärane, tekitab kinnise siseruumi. Ei seostu pargi ega Laidoneridega. Küsitavuse tekitab puu kujund pargis. Poola traditsioonides meenutab ilmaliku haura sümbolikat (pink, näopilt ja kirjapilt). Viimsi kui Laidoneride kodukoha puhul tahaks tunda läheduse ideed, see töö tekitab pigem distantsi.

KIHILINE

Positiivne, et lahendusel on ka pargikujunduslik mastaap - tegeletud on tiigiruumiga ja teljest võetud üks lühike lõik, mis on läbi töötatud. Sümpaatne on ka idee näidata Laidonere lihtsate inimestena sirge seljaga astumas.

Samas maastikuanalüüsi pool jääb lahjaks, seos ümbritsevaga on juhuslik. Monomaterjali kasutamine ei ole Eesti tingimustes mõistlik - betoon on külm materjal ja seda nii suures koguses pargiruumi tuua ei ole hea. Töö väärtust kahandab juhuslike ebakohastes rõivastes 3D-mudelite korduv ja suures mõõtkavas kujutamine planšettidel. Töö ei vasta tingimustele selles osas, et skulptuuride lahendus on puudu. Idee on olemas, aga tulemust peab ette kujutama.

KOHTUMINE

Kahte veekogu ühendav sild on ootamatu, "raju" lahendus. Sümbolina lihtne, kuid sisult uudne. Kasutatud on põnevat materjalide kooslust, objekt on realselt teostatav. Sümpaatselt väikses mõõtkavas maastik, millel ei ole praktilist väärtust ja sellega paneb mõtlema. Meenutab filigraanset ehtekunsti objekti - nagu viikingi sõrmus paistaks maa seest välja. Ei seostu aga piisavalt Laidoneridega ja pargi kontekstis ei ole mõeldud üldist lahendust, puudub ka igasugune interaktiivsus.

KUUVALGEL ÖÖL

Efektne kujund, mis võiks töötada üldistava kujundina kannatusest, kuid isikliku mälestusena liiga anonüümne, otsekoheselt allegooriline ja ühetasandiline. Alltekst - pealt sile, seest kriibitud, räsitud - ei seostu oma traagilisuses võistlusülesandes esitatud ideega kujutada abielupaari inimlikkust ja omavahelist armastust. Puudub esinduslikkus ja side pargiruumiga - mõjub üksikuna ja kaob sellisena parki ära. Proportsioonid tekitavad küsimusi, nagu oleks maa sisse surutud.

MAARJAMAA

Antud konkursitöö ei seostu sisuliselt koha ja teemaga. Sihvakas Maarja kuju ei suhestu sambaga. Küsitavad on proportsioonid. Töö võiks olla mõjuv mõnes teises kontekstis.

PARK

Idee luua parki *rotonde* võiks olla sobilik pargi ajaloolises võtmes rekonstruktsiooni puhul. Käesoleva töö *rotonde* (lehtla) on arhitektuuriselt küsitava proportsiooniga. Selle juurde kuuluvad naivistliku vormikäsitlusega figuurid ei loo kahjuks usutavat tervikut *rotonde'iga*. Positiivse lahendusena antud töö juures mõjub maanteele suunduva telje avamine.

RUUT

Töö toob meieni lihtsa ja tervikliku monumendi lahenduse. Loetav sümbolika, mis vastab võistlusülesande püstitusele. Avaliku pargi jaoks siiski liiga irdne, staatiline ja isikupäratu lahendus - assotsieerub mitmete juba olemasolevate monumentidega. Sobiks pigem kalmistumonumendiks. Asendiplaan puudulik, mistõttu ei saa aimu valgustingimustest. Puudub side olemasoleva maastikuga.

SILD 15

Idee sulanadada maastikku valgustatud element - pikk pink/teerada - on sümpaatne. Samuti mõte kujutada Laidoneride abielupaari pingil jalgu kõlgutavate noortena - kujudel on suhe omavahel ning samuti oma krundiga. Asukoht on aga halvasti valitud - maastikusituatsiooni ja vaadetega ei ole arvestatud - skulptuurid vaatavad eikuhugi ning teerajal kõndijad näevad vaid kujude selgu. Probleemne on ka pronkskujude asetamine valveta vähekäidavasse kohta. Üldidee on hea, kuid lõpuni läbi töötamata. Ei vasta võistlustingimustele selles osas, et skulptuurid on lahendamata

SYRINGA

Suurepäraselt vormistatud makett ja planšetid, palju vaateid. Monumendi kujund on antud teema lahendamiseks liiga raskepärane ja mastaapne ega seostu pargimaastikuga. Sulgeb mõisatelje, varjab mõisasuunalised vaated. Suletud ruum, mis tekib müüride vahele, ei ole küllalt läbimõeldud, seostatud asukohaga, mistõttu tekitab pigem ohutunnet. Positiivse mulje jätab see, et antud töös on tegeldud ka pargi valgustusega ja sinna valgust juurde loodud. Kasutatud näoreljeefid, mis seletuskirja järgi viitavad mõisatraditsioonidele, on leidnud kasutamist pigem hauakabelites.

TEEKOND

Abstraktne ja anonüümne memoriaal, mis võiks sobida linnaruumi, aga mitte mõisaparki. Liiga monumentaalne ja keeruliselt loetav. Paigutus on juhuslik ja ei haaku pargiruumiga. Sulgeb vaated mõisateljel. Hariduslik külg on olemas aastaarvudega biograafia sissetoomise näol, kuid tekstid vajavad sisulist toimetamist.

TERVIK

Töö on lahendatud globaalses võtmes - ainus töö, mis käsitleb parki tervikuna. Lahendus on maastikuliselt mõjus ning elavdab pargiruumi. Huvitav mõte on valgustatud veepind. Meeldib, et tegu on maakunsti objektiga, mille sisule tähelepanu pööratud, tegeletud stiihiate, elementidega - kivi, vesi, muld. Lahendus on aga vormiliselt ülepakutud ja formaalne, sisuline side võistluse teemaga on lahendamata. Teljelt varjab peahoone vaadet.